

782

1973 OKT 27

ELET ÉS IRODALOM

9439 (13p)

KROÓ GYÖRGY:

2hh

Alkalmi zenék

A centenáriumi bemutatók sorában hangzott fel a Zeneakadémián Ránki György Ének a városról című oratóriuma és Dávid Gyula Ünnepi előjátéka.

Déry Tibor szövege, amelyet Ránki megzenésített, sok szállal kapcsolódik Pest, Buda és Óbuda egyesítésének évfordulójához. Műve valóságos történelmi látomás, amelyben az egyesülés fogalma a legfantasztikusabb képzettársításokban éli a maga szabad költői életét. A szavak nyüzsgő tarkaságából egyértelmű jelképként emelkedik ki néhány gondolat: a kizsákmányoló társadalmak történetének summája („Férgek... férgek... mindenütt férgek... A tulajdon hatalom, s a hatalom a legfőbb jó, vele élni annyi, mint vele visszaélni, s visszaélni annyi, mint e világon élni!”), s az emberek, népek egymásra találását szomjúhozó vágy („Hidakat a jó akaratú embereknek!”). A szövegre ráveti árnyékát (— ez egyik alapmotívuma —) a háború iszonyata is, hogy végül a drámai költeményt az író intő szava csendesítse ki: „Ó, képzelet és remény, kétszárnyú madár, pelyhes hátadon lovgolva, hová szállítod az embert?... Vigyázz! Hogy magához térjen elméje zavarából. Hogy el ne görbüljön teremő keze, el ne görbüljön vele a világ. Ó, szép madaram, el ne vétsd utadat Ne vigy minket a kísértésbe. A szomszédomhoz szállíts el, szomszédom szívéhez, szívének makrokozmoszába...”.

Az írói képzelet azonban nem mindig segíti szárnyra kelni a muzsikát. Túl sok a szó, s hogy valamennyi elhangozzék, a zeneszerzőnek szinte szükségszerűen be kellett érnie a szöveg deklamálásával, a recitativo-stílussal. Ha ariosót, áriát, szélesen áradó karnételt vagy zenekari közjátékot komponál, akkor a most negyven perces oratórium három-négyszerezésére duzzadt volna. Talán még nagyobb akadálya volt a szöveg megkomponálásának, hogy a „libretto” nagyon kevés képe csábít írói reflexióra. Minden írónia nélkülül kérdezem: mit kezdjen a zene az olyan szöveggel, mint: „Jaj májam, hörgöm, jaj véredényeim... Valamint egykor a próféták felkapaszkodtak génjéik csigalépcsőn, hogy jól betekinthessek a terepet...”, és az ehhez hasonlókkal? Az író művének egyetlen zenére inspiráló vonása ritornellszerű szerkezete; ez lehetővé teszi

bizonyos hangszeres motívumok, színek vissza-visszatérését. Ez azonban önmagában kevés. Így Ránki Györgynek meg kellett elégednie a szöveg szavalókórus-szerű „átlekesítésével” és némi hangszeres-énekes kólorittal.

A sajátos kóloritról messzemenően gondoskodott a zeneszerző a fuvola, az angolkürt, basszusklarinét, tizenkét üstdob, néhány ütőhangszer, orgona, elektromos cembalo és harang sajátosságos együttetésével. Elosztásuk bizonyos drámai párbeszéd jellegűvé teszi az oratóriumot és jelzi a zenei formát is. De a hangszerek feladata jobbra mégiscsak atmoszféra-teremtés, valamiféle háttér érzékeltetése. Bár itt-ott ráismerünk egy-egy jellegzetes dallamfordulatra, amely Bartók és Kodály hagyománya értelmében a gyermekvilágot, a szülőföldet, a hazát juttatja eszünkbe. Valóságos matéria híján azonban a zenének nincs önálló élete, sorsa, hangja. A maga módján választékosan és egy mester műhelyére utalva szolgálja, de csak szolgálja a szöveget.

A szövegmondó éneklés, a zenei szavalás kényes feladat, s ha nincs elég valósággal visszaiára fordíthatja, patetikusból komikus-sá torzíthatja a kívánt hatást. Ezért tartozunk a legnagyobb elismeréssel a bemutató énekes-szereplőnek (László Margit, Szirmai Márta, Korondy György, Útó Endre), a Debreceni Kodály kórusnak — karigazgató: Gulyás György — és karmesterének, Kórody Andrásnak. Olyan hittel, meggyőződéssel vállalták a melodramatikus stílus erőpróbáját, olyan elhithető erővel mondták, deklamálták, kiáltották a szöveget, hogy a Cantus Urbis premierje a budapesti zenei hetek reprezentatív eseménye lett. Az idő aligha lesz méletes bírāja. A pillanatnyi alkalmat a legjobb szándékkal, sikeresen szolgálta.

Az Ünnepi előjáték szerényebb zenekari mű, de igazi kompozíció. Megbízható, szövegdalkötés, amely Dávid Gyula immár több mint tíz esztendeje követett stílusiránvázat reprezentálja és nem marad adósunk az alkalomhoz illő ünneplés hangvétellel sem. A dallamalkotásban huszadik századi formáját tekintve két évszázados hagyományhoz kapcsolódó szimfonikus kompozíciót a Állami Hangversenyzenekar élén Ferencsik János mutatta be.